

az imparlamentáris kormány vallás- és közoktatásügyi miniszterének 1906. évi január hó 22-én 6725. és 1906. évi márczius hó 2-án 6892. sz. alatt kelt, az Országos Irodához intézett leiratai. Az említett Emlékirat ennek folytán a legszélesebb alapon megdönthetetlenül bizonyította a régi következetes álláspont helyességét.

Az Emlékiratra eddig válasz nem érkezett, de egy konkrét ügy alkalmából az Országos Iroda az »izraelita egyházak« kifejezést diffikultálta. Ezen ügy elintézésében a miniszterium 1907. évi márczius hó 23-án 26.795. sz. alatt az Országos Irodához intézett rendeletében a következő kijelentéseket tette:

Végül még különösen is hangsúlyozom és megjegyezni kívánom azt, hogy a 110.432/906.sz. rendeletben csakis tollhiba következtében csuszott be az izraelita vallásnak »egyházának« kifejezése helyett az Iroda által helyesen kifogásolt ezen kifejezés: »izraelita vallásu egyházak«, mert *törvényünk és egyéb jogforrásaink is csak egy, egységes izraelita felekezetet ismernek, amelynek egyes árnyalatai között semmi egyéb különbség nincs, mint csakis az, hogy egy részük az 1868. évi kongresszusi, másik részük az 1871-ik évi orthodox szervező szabályzatot fogadta el, míg a harmadik rész mindkettőt mellőzve régi helyi szabályzatai értelmében ú. n. status quo alapon áll. Ezek a megkülönböztetések azonban csakis a hitközségi szervezetre és nem a felekezet, illetve különbözőségére vonatkozhatnak.*

A miniszter helyett:

Tóth, s. k.
államtitkár.

NEUBAUER ADOLF.

1831—1907.

Több évi szenvedés után hunyta le örökre szemeit, néhány héttel Steinschneider halála után, a második nagy héber bibliografus és sokoldalú zsidó tudós. A nagybittsei bócher saját erejéből a tudomány legfelső fokára küzdötte fel magát és világhírré tett szert. Hazájában törekvései számára nem nyílt tér és messze idegenbe vándorolt, hogy

tehetségeit és szorgalmát érvényesítse. Hosszú évekig Párisban élt, Pétervárt kutatott és előzőleg a tudomány egyéb központjaiban képezte magát. Képessége és vasakarata voltak egyedüli kísérői az ismeretlen nagy világban és, mint sok más zsidó deák, ezzel a két tulajdonsággal ő is diadalmaskodott minden akadályon. A szabad francziák és a komoly angolok a magyar zsidó tudósban nem látták sem az idegent, sem a zsidót, hanem tisztán a tudóst és értéke szerint becsülték, állással látták el és tisztelettel vették körül.

Neubauer első nagy munkája, amely hírét megalapította, a »La Géographie du Talmud« volt (1868.) Ez a francia akadémia által koszorúzott pályamű hozzájárult ahhoz, hogy az oxfordi egyetemi könyvtárban (Bodlejana) állást kapott. Itt nagyjelentőségű tevékenységet fejtett ki mint a gazdag kézirati kincs katalogizálója és e kincsek gyarapítója. Az 1886-ban megjelent »Catalogue«-on 18 esztendeig dolgozott és benne 2500 kéziratot ismertetett. A nyomtatott könyvek Steinschneider által készített örökbecsű katalogusának méltó folytatása Neubauer műve. A bibliográfiát kisebb közleményekkel is gazdagította, melyek a folyóiratokban láttak napvilágot.

Ehhez az irodalmi tevékenységhez legközelebb állnak az irodalomtörténetbe tartozó alkotásai. A »L'Histoire Littéraire de la France« cz. gyűjtemény számára írta következő jelentős művét: »Les rabbins Français du commencement du XIV. siècle« (1877.), amely Renan neve alatt jelent meg, minthogy munkatárs csak akadémikus lehetett. Még jelentősebb »Mediaeval Jewish Chronicles« cz. kétkötetes kiadása (1887—1905.), melyben a héber (arab) krónikákat kéziratok alapján adta ki. Ebben van olyan szöveg is, amely akkor először látott napvilágot. Az irodalomtörténetbe vág még Neubauer két régibb kisebb írata és számos közleménye a »Revue des Études Juives« és a »Jewish Quarterly Review« és más folyóiratokban, közöttük Szemlénkben is.

Nagyobb alkotásai még a következők, melyek sokoldalúságát mutatják. »Book of Hebrew Roots«. (1875.) Ez Abulwalid híres héber szótárának arab eredetijét adja, melynek héber fordítását később Bacher Vilmos adta ki. Ézsajás 53. fejezetét, mint ismeretes, a keresztény-exegézis Jézusra vonat-

koztatta. Ujabb időben, midőn tudományosan kezdtek foglalkozni a szentírással, a zsidó magyarázók iránt nagy érdeklődés támadt, különösen Angliában, hol nem bokrosodnak meg a zsidó szótól. Ezt a kíváncsiságot elégítette ki Neubauer »Jewish interpretations of the fifty-third chapter of Isaiah« cz. munkájában (1876.), melyet *Driver C.*, a nagynevű exegéta angolra fordított. Két évvel később Neubauer közzétette Tóbit apokrif könyv aram szövegét. Utolsó nagy munkája Szirach általa felfedezett héber eredetije egy részének kiadása volt, melyben Cowley — társa és később utódja az oxfordi könyvtárban — osztozkodott vele. Ennek címe: »The original Hebrew of a portion of Ecclesiasticus« (1897).

Nagy munkásságának elismeréseül több tudós társaság tagjává választotta, a madridi kir. Academia tiszteletbeli tagjává. Az oxfordi egyetemen 1890-ben alapított rabbinikus tanszékre ő lett Reader-ré kinevezve és a heidelbergi egyetem tiszteletbeli doktorrá avatta. Az örökös munka azonban megőrölte szervezetét és 1900-ban paralysis folytán szemvilágát veszítette és nyugalomba vonult. Azóta Bécsben élt Büchler Adolf tanárnál, ki testvérfia volt és kit legjobban szeretett. De a sors úgy akarta, hogy Angliába térjen vissza: Büchler a londoni szeminárium igazgatóhelyettesévé hivatván meg, magával vitte nagybeteg bátyját, hol f. évi április hó 6-án meghalt.

Neubauerrel ismét oly tudós tűnt le örökre, ki a zsidó irodalomnak hivatásos, de nem hivatalos művelője volt. Nem a zsidó felekezet, hanem az angol tudományszeretet volt az, amely neki alkalmat adott arra, hogy kiváló képességeit és fáradhatatlan buzgalmát a zsidó tudomány szolgálatába állítsa. Olyan munkása volt, mint Munk, Derenbourg, Steinschneider. Egyre gyérülnek ezek a férfiak, ez a típus majdnem kihalt a tudomány és a zsidóság végtelen kárára. Az összzsidóság lelkesedése szülte őket, e lelkesedés eltűnésével eltűnnek szülöttjei is. De a nevük örökké ragyog és áldás kíséri emléküket. A magyar zsidóság fokozottan áldja az ő nagy szülöttjének, Neubauer Adolfnak nevét.